Förslag till ramverk för uppföljning av havsplaner

Remissversion 2025-11-19

Havs och Vatten myndigheten

Innehåll

Sammanfattning **4**

Läsanvisning **5**

1 Utgångspunkter och syfte **6**

1.1 Lagstiftning och reglering 6

1.2 Om uppföljning av planer 7

1.3 Syfte 8

1.4 Ansats 8

1.5 Havsplanens tillämpning och uppföljning i ett vidare sammanhang 9

1.6 Avgränsning 10

1.7 Framtagandet av ramverket 10

2 Havsplaneringsprocessen **11**

2.1 Tidsaspekter 11

3 Effektlogik **12**

3.1 Effektlogik för uppföljning av betydande miljöpåverkan 13

4 Vad som bör följas upp och när **14**

4.1 Aspekter att följa upp och utvärdera 14

4.2 Löpande och fördjupad uppföljning 16

5 Delaktighet, berörda aktörer och framtagande av underlag **18**

5.1 Roller och ansvar 18

5.2 Framtagande av underlag 19

5.3 Kommunikation 20

5.4 Resurs- och kompetensbehov 21

6 Beröringspunkter med andra processer **21**

6.1 Kommunal och regional planering 21

6.2 Sveriges marina strategi inom havsmiljöförvaltning 21

6.3 Vattenförvaltningen 22

6.4 Arbete med områdesskydd 22

6.5 Naturrestaureringsförordningen 22

6.6 Miljöövervakning 23

6.7 Miljömålsuppföljning 23

6.8 Internationella havsplaneringssamarbeten 23

6.9 Digital utveckling 24

7 Referenser **25**

Bilaga A: Uppföljningsschema **27**

UTKAST

Sammanfattning

År 2022 beslutade regeringen om Sveriges första Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet som vägleder om användningen av havsområdena. I arbetet med att ta fram förslag till havsplaner som Havs- och vattenmyndigheten leder medverkar en lång rad aktörer och bidrar med underlag och synpunkter. Från bransch- och intresseorganisationer, forskning och akademi, kommuner och regioner till länsstyrelser, nationella myndigheter och grannländer. Det övergripande syftet med havsplanerna är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havs- och vattenmyndigheten ska löpande hålla sig underrättad om utvecklingen inom de berörda områdena och vid behov eller minst vart åttonde år ta fram nya förslag så att havsplanen hålls aktuell och kan uppfylla sitt syfte. I samband med att förslag till havsplaner arbetas fram integreras också en strategisk miljöbedömning med krav på uppföljning och övervakning. Därför är uppföljningen av havsplanerna en viktig del av havsplanerings- och miljöbedömningsprocessen.

Havs- och vattenmyndigheten vill med detta förslag till ramverk beskriva hur uppföljningen av havsplaner är tänkt att fungera. Utgångspunkten är att ramverket klargör de övergripande ramarna medan upplägg och arbetssätt detaljeras inför att momenten genomförs, vilket särskilt behövs för en fördjupad uppföljning.

Uppföljningen föreslås genomföras för aspekter som kan sammanfattas under rubrikerna *samhällsstyrning*, *havets användning och tillstånd*, *havsplanerna som vägledning samt deras tillämpning*, *havsplanerings- och deltagandeprocessen* samt *konsekvenser av havsplanernas tillämpning och måluppfyllelse*.

Uppföljningsarbetet föreslås struktureras dels löpande, dels fördjupat mer sällan. Den löpande delen syftar till kontinuerlig insamling och granskning av kunskapsunderlag och information som i första hand avser förändrade förutsättningar och tillämpning av havsplanerna. Den fördjupade delen avser en mer noggrann analys och bedömning av de ändrade förutsättningarna, havsplanernas tillämpning och vilka konsekvenser, måluppfyllelse och miljöpåverkan som det medför.

Havs- och vattenmyndigheten föreslår att kontaktpersoner för havsplanering bjuds in till en samverkansgrupp respektive en referensgrupp som med olika omfattning bidrar med omvärldsbevakning, underlag, synpunkter, analys och bedömning till uppföljningsarbetet. Medverkan föreslås följa redan upparbetade arbetssätt vägledda av havsplaneringsförordningen. Samverkan och delaktighet i uppföljningsarbetet förväntas förutom att förenkla framtagandet av nya havsplaner som uppfyller sitt syfte, även ge samordningsvinster och bidra med kunskap och underlag värdefulla för kommunal och regional planering samt annan förvaltning.

UTKAST

Läsanvisning

Ramverkets första kapitel handlar om utgångspunkter för och syftet med uppföljningen. Det redogör bland annat för relevant lagstiftning och olika angreppssätt för uppföljning av strategiska planer. Det beskriver också hur arbetet med att ta fram ramverket har bedrivits.

Kapitel 2 ger en övergripande bild av hur havsplaneringsprocessen ser ut och fungerar, inklusive hur uppföljningen kommer in i den.

Kapitel 3 handlar om effektlogik och hur planeringens konsekvenser kan förstås.

I kapitel 4 beskrivs vilka aspekter som bör följas upp och upplägget med en löpande respektive fördjupad uppföljning presenteras.

Kapitel 5 handlar om vilka aktörer som behöver involveras och på vilket sätt, inklusive övergripande former för underlaget som behöver samlas in. Övergripande resurs- och kompetensbehov beskrivs.

Kapitel 6 beskriver andra processer som förväntas påverka och generera underlag för havsplaneringsprocessen.

I Bilaga A: *Uppföljningsschema* redovisas exempel på underlag, tillvägagångssätt och berörda aktörer för varje uppföljningsaspekt. Schemat syftar till att beskriva ett möjligt upplägg som sedan behöver fördjupas inför start av uppföljningsarbete.

UTKAST

1 Utgångspunkter och syfte

De svenska havsplanerna ger vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av havsområdena. Syftet är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna ska bidra till att god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls, att havets resurser används hållbart så att havsanknutna näringar kan utvecklas och att samexistens främjas mellan olika verksamheter och användningsområden.

Detta ramverk ska fungera som ett stöd för arbete med uppföljning av havsplaner. Det vänder sig i första hand till Havs- och vattenmyndigheten och de aktörer som deltar i och bidrar till havsplaneringsarbetet. Då ramverket beskriver en del av planeringsprocessen som kan vara relevant för havsplanering i en vidare mening, kan ramverket också vara av intresse för en bredare målgrupp och i förlängningen alla som berörs av havsplanerna. I takt med att uppföljningsarbetet genomförs och utvecklas, kan det uppstå behov av att omvärdera och uppdatera detta ramverk.

1.1 Lagstiftning och reglering

Miljöbalken och havsplaneringsförordningen innehåller styrande förutsättningar för uppföljning av havsplaner.

1.1.1 Havsplaneringsdirektivet

EU:s ramdirektiv för havsplanering (2014/89/EU) är införlivat i svensk lagstiftning genom miljöbalken och havsplaneringsförordningen. Av direktivet framgår *att medlemsstaterna ska se över sina havsplaner när de själva anser det lämpligt, men minst vart tionde år.*

1.1.2 Havsplaneringsförordningen

Havsplaneringsförordningen (2015:400) reglerar utformningen och framtagandet av Sveriges havsplaner. Under 21 § framgår det att *när en havsplan har beslutats av regeringen, ska Havs- och vattenmyndigheten löpande hålla sig underrättad om utvecklingen inom de berörda områdena och vid behov eller minst vart åttonde år ta fram nya förslag så att havsplanen hålls aktuell och kan uppfylla sitt syfte*.

1.1.3 Miljöbalken

I 4 kap. 10 § miljöbalken (1998:808) framgår bland annat syftet med havsplanerna och deras geografiska avgränsningar. Miljöbalken reglerar även kravet på strategisk miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning. Havsplanerna är sådana planer som omfattas av kravet på strategiska miljöbedömningar enligt 2 § andra stycket miljöbedömningsförordningen (2017:966). Det innebär krav på uppföljning enligt 6 kap. 19 § miljöbalken. Den beslutande myndigheten ska skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen faktiskt medför. Detta ska göras för att myndigheten tidigt ska få kännedom om sådan betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats så att lämpliga åtgärder för avhjälpande kan vidtas.

UTKAST

1.2 Om uppföljning av planer

Uppföljning av havsplaner har inte gjorts ännu i Sverige. Viss erfarenhet finns att hämta från uppföljning av kommunal och regional planering eller andra typer av större planer eller program. Viss vägledning finns även för uppföljning av sådana planer[1]. Internationellt finns både vägledningar och exempel på hur andra länder arbetar med uppföljning inom havsplanering[2]. En check-lista har tagits fram för att bedöma den gränsöverskridande samstämmigheten mellan havsplaner i Östersjöregionen[3]. Det finns flera vetenskapliga artiklar om teori och praxis kring uppföljning av havsplaner liksom om befintliga uppföljningsprogram[4].

När det gäller utvärdering av fysiska planer skiljer man ofta mellan utvärdering av måluppfyllelse (överensstämmelse, jämför engelskans *conformance*) och utvärdering om hur väl planen kommunicerar intentionerna om framtiden och hur den ger önskade effekter genom att den används av och påverkar andra planer och policyer (prestanda, jämför engelskans *performance*)[5]. Vilken ansats som används beror på typ av mål i planen. I strategisk planering är det vanligare att utvärdera planens prestanda. I mer direkt styrande planering med tydliga kvantitativa mål är det vanligare att utvärdera överensstämmelse med målen. Det går också att använda båda utvärderingsansatserna för att fånga bredden av en plans effekter.

En utmaning i utvärdering av en havsplans effekter är att förändringar i till exempel havsmiljön eller i användningen av havet även beror på faktorer som ligger utanför havsplanens tillämpning. Förändringar kan bero på naturliga processer i havsmiljön, beslut inom angränsande sektorförvaltning, teknisk utveckling eller ekonomiska förutsättningar (t.ex. marknadsutveckling eller finansieringsmöjligheter). En förändring kan också komma först långt efter att planen beslutats och därmed vara svår att hänföra till planen och dess tillämpning.

1.2.1 Särskilt om uppföljning av betydande miljöpåverkan

Syftet med miljöbedömningar är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Planerings- respektive miljöbedömningsprocesserna hakar i varandra och integreras för att planerna ska kunna utformas så ändamålsenligt som möjligt och för att bidra till syftet med miljöbedömning som är att främja hållbar utveckling.

Uppföljning och övervakning kan ses om en del av processen med miljöbedömning och utgör underlag för kunskap om miljötillståndet vid framtagandet av en ny plan och vid tillämpningen av planen. Det är främst den betydande miljöpåverkan som ska övervakas. Det är ändamålsenligt och resurseffektivt att samordna uppföljningen med övrig planuppföljning och att använda befintliga uppföljnings- och övervakningssystem där det är lämpligt. Hur omfattande och detaljerad uppföljningen behöver vara beror bland annat på hur miljöstörande genomförandet av en plan kan antas bli. I de fall miljöpåverkan bedöms liten blir behovet av uppföljning i regel mindre än om planen inte har kunnat anpassas för att undvika miljöpåverkan. Det finns dock alltid ett behov av att följa upp och övervaka eventuell

UTKAST

[1] Se Boverkets PBL kunskapsbank *Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning*

[2] Se t.ex. eMSP (2023) *MSP in a sea of change – aim for better and connected plans*, Capacity4MSP (2022) *Implementation and M&E Mechanisms for MSPs in the Baltic Sea Region*, IOC UNESCO (2021) *MSPglobal International Guide on Marine/Maritime Spatial Planning* och EU-kommissionen (2018) Maritime Spatial Planning for Blue Growth

[3] HELCOM-VASAB MSP WG (2022). *Voluntary guidance for assessment of cross-border coherence in Maritime Spatial Planning*

[4] Se t.ex. Carneiro, G, (2013), Cormier, R, et.al. (2015) och van den Burg, S.W.K. et al. (2023)

[5] Pan Baltic Scope (2019) *Monitoring and Evaluation of Maritime Spatial Planning. Cases of Latvia and Poland as examples*

oförutsedd miljöpåverkan som genomförandet av planen kan leda till. En miljökonsekvensbeskrivning innehåller en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.[6]

1.3 Syfte

Ramverket för uppföljning av havsplaner beskriver processen för återkommande uppföljningsarbeten. Syftet med ramverket är att vägleda uppföljning av havsplaner för att underlätta och förbereda nästa planeringsomgång samt att ge stöd till Havs- och vattenmyndigheten att uppfylla de lagstadgade kraven för uppföljning.

Med stöd av ramverket ska utvecklingen följas upp inom de områden som berör och berörs av havsplanerna, det vill säga de förutsättningar som påverkar planerna och de sammanhang som de verkar i. Uppföljningen omfattar också tillämpningen av planerna, dess måluppfyllelse samt deras sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser. Den ska ombesörja att det finns kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planerna faktiskt medför.

Att följa upp planerna är en förutsättning för att kunna identifiera behovet av nya förslag till havsplaner, så att de kan hållas aktuella och uppfylla sina syften. Eftersom havsplanernas övergripande syfte är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling, är det rimligt att uppföljningen tittar på de sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av planerna. Att förstå och följa upp planernas tillämpning är en viktig del för att kunna följa upp konsekvenser och för att kunna bedöma om planerna är aktuella och uppfyller sina syften. Uppföljningen genererar viktiga underlag för att nya planer ska kunna utformas så ändamålsenligt som möjligt.

Ramverket ska bidra till:

- Att en **ekosystemansats** tillämpas i arbetet med havsplanering.
- Att möjliggöra en **adaptiv (anpassningsbar) förvaltning** genom en strukturerad uppföljningsprocess som kan identifiera och hantera en föränderlig verklighet.
- Att främja en **lärandeprocess** och en kunskapsutveckling kring havsplanering genom att bygga upp kunskap om havsplaneringsprocessen och planeringsunderlag som kan återföras till relevanta processer och aktörer.
- Att skapa medvetenhet och möjliggöra för **deltagande** av relevanta aktörer i fortsatt havsplaneringsarbete.
- Att **tydliggöra havsplaneringsprocessen** genom att ramverket synliggör hur havsplanerings- och uppföljningsarbetet bedrivs.
- Att möjliggöra för **långsiktig resursplanering** internt och för aktörer som berörs av havsplanerna.
- Att **effektivisera arbetet med uppföljning** och havsplaneringen i stort.

1.4 Ansats

Uppföljning av svenska havsplaner enligt detta ramverk ska beakta följande principer:

- **Fokus på uppföljning av planernas ”prestanda” och omvärldsbevakning**
  Svenska havsplaner är vägledande med möjlighet att förbjuda eller begränsa åtgärder eller

[6] Naturvårdsverkets vägledning om *Strategisk miljöbedömning – miljöbedömning för planer och program*

UTKAST

verksamheter genom föreskrifter. Utifrån det utgör havsplanerna en ram eller ett underlag för andra politiska och förvaltningsmässiga beslut snarare än handlingsplaner med konkreta och direkt tillämpbara åtgärder. Uppföljningen ska därför bidra till att förstå hur havsplanerna tillämpas och vad det leder till för resultat, och inte enbart utvärdera graden av måluppfyllelse. Omvärldsbevakning är en viktig del i denna process samt för att löpande följa utvecklingen inom de berörda områdena.

- **Samstämmighet med uppföljningar och planer enligt plan- och bygglagen, miljöbalken och internationellt**
  För att öka förståelsen och underlätta arbetet med uppföljning av havsplaner är det önskvärt att det finns en samstämmighet med uppföljningar av liknande planer och program i både Sverige och i ett internationellt havsplaneringssammanhang.

- **Medvetenhet, delaktighet och transparens**
  Havsplaneringsprocessen är utformad för samverkan mellan olika aktörer och möjliggör för berörda att på olika sätt delta. Detta ska också speglas i arbetet med uppföljning av havsplaner.

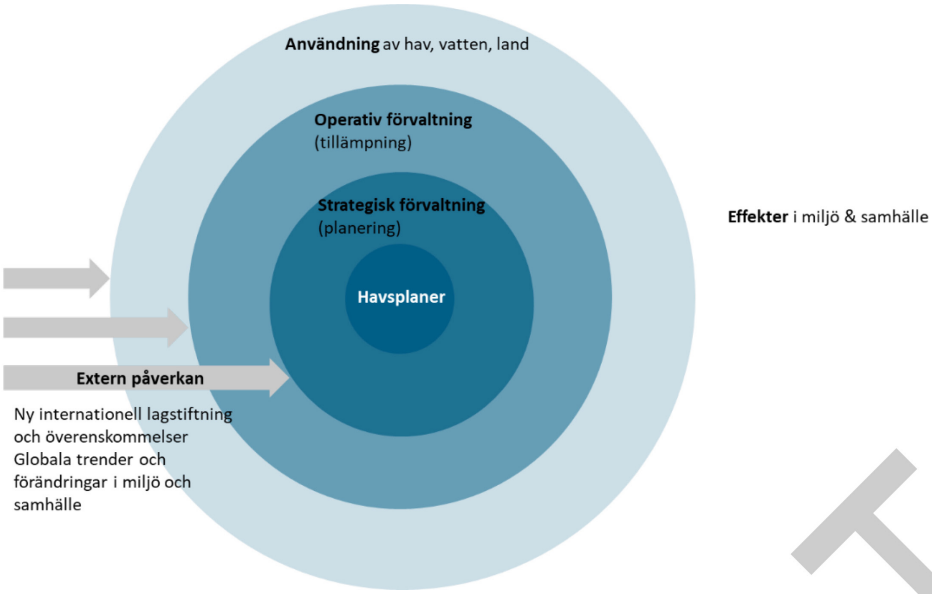
- **Resurseffektivitet och samordning med andra uppdrag**
  Uppföljningen av havsplaner ska utföras på ett resurseffektivt sätt genom att samordnas med arbete inom andra processer och uppdrag. Exempel är arbete med Marin strategi inom havsmiljöförvaltningen och samarbete inom OSPAR, Helcom och VASAB.

- **Digitalisering och utveckling**
  Uppföljningsarbetet behöver utvecklas för att hanteras i en alltmer digital miljö och följa utvecklingen av en digitaliserad havsplanering i övrigt.

1.5 Havsplanens tillämpning och uppföljning i ett vidare sammanhang

Havsplanen tillämpas och får effekt i olika sammanhang och hos olika aktörer; i den strategiska förvaltningen som är inriktad på planering, i den operativa förvaltningen som är inriktad på tillämpning och tillståndsprövning och i användningen av hav, vatten och land. Det kan illustreras som att havsplanen ger ”ringar på vattnet”. Samtidigt är det många externa faktorer som också påverkar dessa sammanhang samtidigt. Det handlar exempelvis om globala trender, förändringar i samhälle och miljö, och ny internationell lagstiftning eller överenskommelser.

UTKAST

Figur 1. Ringar på vatten - planens verkan. Illustration framtagen av Havsmiljöinstitutet

På liknande sätt får även aktiviteter och tillämpning under andra policyområden effekter och ringar på vattnet. De samlade effekterna på miljön och samhället härrör därmed från olika policyområden som interagerar och från yttre faktorer. Sammantaget illustrerar detta vikten av att se till helheten och förstå havsplanernas roll och tillämpning i det vidare sammanhanget under uppföljningsarbetet.

1.6 Avgränsning

Ramverket utgör en stomme för hur uppföljningsarbetet av havsplaner ska bedrivas och samordnas över tid. Upplägg för respektive uppföljningsinsats behöver planeras och kommuniceras mer noggrant i fråga om innehåll, arbetssätt och tidsperspektiv.

Om det behövs för att uppnå syftet med en havsplan, ska Havs- och vattenmyndigheten, enligt 16 § havsplaneringsförordningen (2015:400), ta fram förslag till sådana föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område som anges i 4 kap. 10 § miljöbalken. Eftersom hittills beslutade havsplaner inte kopplats till några sådana föreskrifter behandlar inte detta ramverk heller uppföljning av sådana. Däremot kan uppföljningsarbetet identifiera behov av sådana föreskrifter. Framtida uppföljningar kan behöva utvecklas i det avseendet om sådana föreskrifter blir aktuella.

1.7 Framtagandet av ramverket

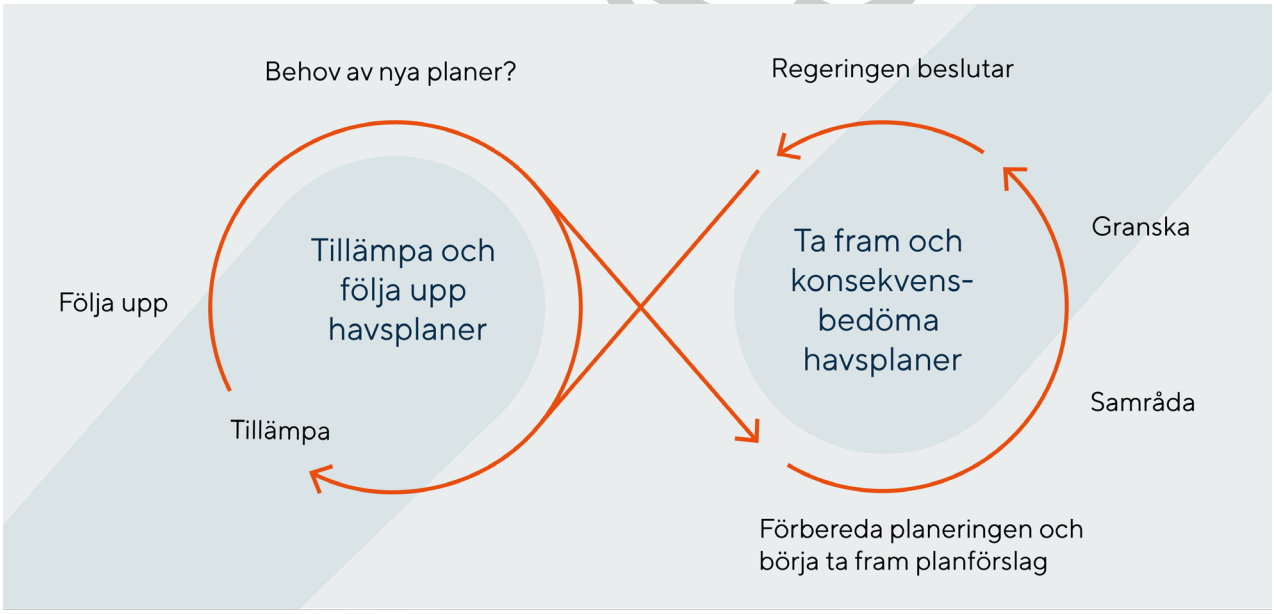
Detta ramverk har tagits fram av Havs- och vattenmyndigheten genom en arbetsgrupp på havsplaneringsenheten. Till arbetet har det knutits ett expertstöd genom Havsmiljöinstitutet och en mindre referensgrupp med representanter från de för havsplaneringsarbetet tre samordnande länsstyrelserna Västra Götaland, Kalmar och Västernorrland samt från Boverket. Representanter från centrala myndigheter och Sveriges kommuner och regioner har konsulterats under ett tidigt informationsmöte. [komplettera ang extern remiss]

UTKAST

Samtidigt som ramverket arbetades fram har havsplaneringsprocessen utvärderats i två omgångar. Resultatet av utvärderingarna beaktas i utformningen av detta ramverk.

2 Havsplaneringsprocessen

Havsplanering är en återkommande process som pågår i cykler över flera år. Via ett flertal steg går havsplaneringen från inhämtning av information och analys av nuläge, trender, mål och konsekvenser till beslut om rumsliga och tidsmässiga förutsättningar avseende användning av Sveriges havsområden. Konsekvenser bedöms utifrån olika alternativ och omfattar sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter. Havsplanerna är resultatet av planerings- och konsekvensbedömningsprocessen där regeringen beslutar om planerna. Därefter tillämpas planerna och uppföljning görs löpande. Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten följa upp de beslutade planerna och ta fram nya förslag till havsplaner vid behov eller minst vart åttonde år. Utifrån resultat från uppföljningen eller utifrån andra faktorer kan behovet av att ta fram nya planer bedömas. Arbete med uppföljning kan också fortsätta parallellt med att nya förslag till havsplaner arbetas fram. Det krävs ett kontinuerligt arbete med att ta in och värdera ny kunskap för att kunna använda den i kommande havsplaner.

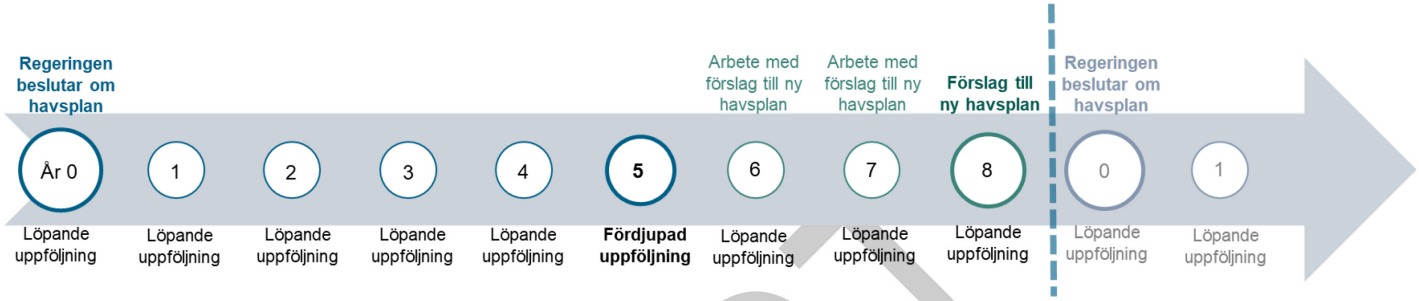

Figur 2. Den cykliska havsplaneringsprocessen. Illustration framtagen av HaV. Illustrationskoncept *från Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning* av Boverket publicerad på PBL Kunskapsbanken

2.1 Tidsaspekter

Med utgångspunkt i att förslag till nya havsplaner ska tas fram vid behov, finns ingen fastlagd tidscykel för arbetet. Givet att förslag ska tas fram minst vart åttonde år kan en mer schematisk tidslinje ritas

upp för att skapa översikt över arbetet. Efter att regeringen beslutar om havsplaner är tanken att arbetet med uppföljning pågår under cirka 4-5 år, parallellt med att planerna tillämpas och används. Därefter påbörjas arbetet med att ta fram och konsekvensbedöma nya förslag till havsplaner under cirka 3 år som sedan regeringen beslutar om. Uppföljningsarbetet kan inordnas under arbetet med att ta fram nya förslag till havsplaner. Efter det börjar processen om.

Figur 3. Schematisk tidfördelning av havsplanerings- och uppföljningsprocessen

3 Effektlogik

Som utgångspunkt för att följa upp havsplanernas tillämpning, måluppfyllelse och konsekvenser används begrepp baserade på förändringsteori, men som är omarbetade för att passa havsplaneringen.

A. Direkta effekter: direkta resultat och utfall av arbetet i havsplaneringsprocessen och beslutade havsplaner.

B. Följdeffekter: resultat och utfall av att havsplanerna tillämpas. Sker ofta på kort eller medellång sikt.

C. Konsekvens: effekter på lång eller mycket lång sikt som ofta bygger på ett flertal handlingar som är resultat av tillämpning av havsplaner och beroende av andra förändringar i samhället och miljön.

Enkelt uttryckt kan planernas effektlogik beskrivas så här:

Figur 4. Effektlogik

UTKAST

Ju längre ut i effektkedjan desto otydligare blir resultaten och desto svårare blir det att fastställa planens bidrag till dessa resultat. Detta är ett viktigt konstaterande för uppföljningsarbetet: medan direkta effekter och somliga indirekta effekter går att följa upp genom observationer och insamlande av underlag, är slutsatser om långsiktiga effekter och konsekvenser ett resultat av induktivt resonerande där resonemangen kan kompletteras med andra observationer och påståenden för att dra slutsatser om planens specifika bidrag.[7] Ett viktigt inslag i det arbetet är att resonera kring vad som är effekter av planerna och vad som beror på andra faktorer, om planerna leder till oavsiktliga effekter och om det finns faktorer som hindrar eller stödjer vissa effekter. Havsplanerna kan även medföra bortstyrande effekter, det vill säga att något undviks. En viktig aspekt att ha med sig är att effekter kan värderas olika av olika aktörer men bör relateras till havsplanernas målbild.

I figuren nedan redogörs för havsplanens effektlogik utifrån exempel rörande energi.

Havsplan	• Områden för havsbaserad energiutvinning och behov av infrastruktur anges i planen • Vägledning för att möjliggöra samexistens anges i planen
Direkta effekter	• Översikt och gemensamma utgångspunkter kring förutsättningar för havsbaserad vindkraft i olika havsområden skapas på flera nivåer i samhället och hos aktörer • Områden och förutsättningar för havsbaserad vindkraft anges i kommunala översiktsplaner • Tillståndsprocesser för anläggningar för energiutvinning genomförs utifrån planens vägledning
Följdeffekter	• Vindkraftverk och infrastruktur installeras • Havsbaserad energi utvinns
Konsekvenser	• Påverkan på t.ex. klimat, miljö, kulturmiljö, arbetsmarknad, ekonomi • Betydande miljöpåverkan av den installerade infrastrukturen och den utvunna energin

Figur 5. Exempel på effektlogiken rörande energi

UTKAST

3.1 Effektlogik för uppföljning av betydande miljöpåverkan

Uppföljning av betydande miljöpåverkan görs med stöd av den övriga uppföljning som genomförs inom ramverket. Arbete med metodbeskrivning, uppföljningskriterier och indikatorer bör fördjupas vid uppföljningens start. I konsekvensbeskrivningen av tidigare förslag till havsplaner ges utgångspunkterna för vilka miljöeffekter som behöver följas upp och på vilket sätt. Miljöeffekter avser till exempel habitatförlust för marina däggdjur, fisk och sjöfågel och förlust av bottenmiljöer till följd av anläggning, drift, underhåll och avveckling av havsbaserad vind samt sandutvinning. Utgångspunkterna avser till exempel berörda kriterier och indikatorer inom havsmiljödirektivet för respektive miljöeffekt samt åtgärder för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa

[7] I induktiva resonemang utgår man från upprepade observationer eller specifika fall och försöker skapa en allmän regel eller teori. Slutsatsen är mer sannolik än säker; den kan visa sig vara fel om nya observationer tillkommer.

miljöeffekter.[8] Uppföljningen av havsplanernas betydande miljöpåverkan bör vägledas genom, att fokusera på följande tre frågor:

1. **Hur har användningen av havsområdena ändrats?**
   Identifiera vilka användningar av havet som har tillkommit eller ändrats under analysperioden. Det avser till exempel tillståndspliktig verksamhet som kommit till stånd, inrättade områdesskydd, nyttjandet av havsområdet för sjöfart eller fiskereglering.

2. **Vilken miljöpåverkan har dessa ändringar medfört?**
   Uppföljningen av miljöeffekter sker dels genom uppföljning enligt miljöövervakning under havsmiljöförordningen dels genom att bedöma miljöeffekter av de förändrade användningarna i havsområdet. För att bedöma miljöpåverkan av de ändrade användningarna bör en genomgång göras sektor per sektor men även utifrån ett kumulativt perspektiv för att analysera hur olika miljöeffekter samverkar. För att få en så korrekt bild av tillståndspliktig verksamhet bör faktiska tillstånd och data från dess kontrollprogram analyseras.

3. **Vilken miljöpåverkan kan härledas till havsplanens vägledning och är den miljöpåverkan betydande?**
   Syftet är att avgöra i vilken grad havsplanens vägledning och tillämpning bidragit till förändrad användning av havsområdet med åtföljande betydande miljöpåverkan. Analysen bör göras i två steg: 1. Vilken miljöpåverkan kan härledas till havsplanens vägledning? 2. Är miljöpåverkan betydande?

Ett resultat av analysen kan också bli identifiering av användningar som gett upphov till miljöeffekter men inte vägletts av havsplanen. Sådana miljöeffekter bör således inte ingå i havsplanens betydande miljöpåverkan, men kan ändå föranleda nya ställningstaganden i nästa planeringscykel. Betydande positiva effekter av havsplanens vägledning kan finnas i de fall havsplanen styrt bort användningar från olämpliga områden. Sådana effekter bör också fångas upp i uppföljningen.

4 Vad som bör följas upp och när

4.1 Aspekter att följa upp och utvärdera

Uppföljningen ska fånga upp sådant som har relevans för havsplanernas aktualitet, tillämpning, måluppfyllelse, konsekvenser, betydande miljöpåverkan samt för havsplanernas kommande revidering. Flera aspekter kan följas löpande som till exempel hur vissa verksamheter bedrivs i havet, hur havsplanen tillämpas i planering och tillståndsprövningar och hur mål, strategier och lagstiftning utvecklas. För andra aspekter såsom miljötillstånd och belastning på havet går det att följa upp löpande i vissa fall, men inte alltid. Uppföljningen rör förhållanden i både Sverige och omvärlden och avser förändringar på både kort sikt och trender på längre sikt.

[8] Havs- och vattenmyndigheten (2025). Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Bilaga A - Sammanställning av åtgärder i miljökonsekvensbeskrivning av beslutad havsplan

UTKAST

4.1.1 Samhällsstyrning

- Nya eller förändrade mål, strategier, planer och andra styrdokument (regionalt, nationellt och internationellt)
- Ny eller förändrad lagstiftning (nationell, internationell)
- Grannländernas havsplanering inklusive tillämpning och uppföljning av havsplaner

Förändringar i styrning och mål samt grannländernas planering bör följas upp löpande för att fånga upp nya förutsättningar i sammanhanget som havsplanerna verkar i. En fördjupad uppföljning behövs vid större förändringar för att utvärdera havsplanernas aktualitet i förhållande till den ändrade omvärlden.

4.1.2 Havets användning och tillstånd

- Nya eller förändrade användningar av havsområdet inkl. naturvård (exempelvis olika former av områdesskydd eller andra effektiva områdesbaserade bevarandeåtgärder)
- Nya eller förändrade anspråk inkl. riksintresseanspråk
- Miljöstatus och miljöpåverkan
- Klimataspekter

Att följa upp förändrad användning av havet är viktigt för att förstå ändrade förutsättningar för planeringen och utgör sedan ett underlag för att kunna följa upp och utvärdera planernas vägledning och tillämpning samt på sikt planernas konsekvenser, måluppfyllelse och betydande miljöpåverkan. Förändrade anspråk är en viktig del av omvärldsbevakning och bör följas upp löpande. Havets miljöstatus följs i första hand upp under havsmiljödirektivet och behöver i den mån det är möjligt relateras till havsplanernas vägledning och tillämpning. Att följa upp och ta fram nya kunskapsunderlag för klimatförändringar, dess konsekvenser samt mitigerings- och anpassningsstrategier är relevant i förhållande till havsplaneringen.

4.1.3 Havsplanerna som vägledning samt deras tillämpning

- Planläggning (kommunal, regional)
- Prövning av anspråk
- Vägledning och underlag i förvaltning
- Ändamålsenlighet, användbarhet och tillgänglighet av havsplanerna

Underlag om tillämpning av havsplanerna i kommunal och regional planering, i tillståndsprocesser och i förvaltningen bör samlas löpande för att i en fördjupad uppföljning utvärdera och skapa en förståelse för hur havsplaneringsverktyget fungerar och till vilken grad havsplanernas vägledning får genomslag. Kommunal och regional planering liksom regionala utvecklingsstrategier är även viktiga underlag avseende lokala och regionala behov och behöver följas upp som en del av en omvärldsbevakning.

4.1.4 Havsplanerings- och deltagandeprocessen

- Utförande och ändamålsenligheten i havsplanerings, uppföljnings- och deltagandeprocesserna

UTKAST

Att särskilt följa upp och utvärdera hur planerings- och uppföljningsprocesserna utformas är relevant för att processerna ska kunna förbättras och utformas så ändamålsenligt som möjligt och för att säkra ett adekvat deltagande av aktörer.

4.1.5 Konsekvenser av havsplanernas tillämpning och måluppfyllelse

- Betydande miljöpåverkan
- Ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser
- Bidrag till måluppfyllelse

Havsplanernas miljömässiga, ekonomiska och sociala konsekvenser behöver utvärderas och resoneras kring i en fördjupad uppföljning där uppgifterna om planernas tillämpning tillsammans med uppgifterna om förändrat nyttjande och tillståndet av havet är viktiga underlag. På samma sätt behöver resonemang föras angående om och på vilket sätt havsplanerna bidrar till uppfyllande av samhällsmål och planeringsmål. För uppföljningen av den betydande miljöpåverkan är det centralt att analysera vilka miljöeffekter som kan härledas till planerna och om den miljöpåverkan är betydande.

4.2 Löpande och fördjupad uppföljning

4.2.1 Löpande uppföljning

Havs- och vattenmyndigheten behöver löpande hålla sig underrättad om utvecklingen inom de berörda områdena för att tidigt kunna identifiera behovet av att ta fram nya förslag till havsplaner. En löpande uppföljning syftar till att havsplanerna ska hållas aktuella och kunna uppfylla sina syften.

Den löpande uppföljningen bör fokusera på identifiering av nya eller förändrade anspråk, förutsättningar, användningar som rör havsplanering samt havsplanernas tillämpning.

Havs- och vattenmyndigheten planerar och samordnar uppföljningen. Med hjälp av centrala myndigheter, länsstyrelser och andra aktörer samlar myndigheten in de underlag som redovisas i bilaga A Uppföljningsschema. Samverkansgruppen för uppföljning av havsplaner bidrar till arbetet. Se vidare om roller och ansvar i kap 6.

Resultatet från uppföljningen bör sammanställas löpande och tillgängliggöras på Havs- och vattenmyndigheten webbsida.

4.2.2 Fördjupad uppföljning

En fördjupad uppföljning kan göras mer sällan för att *analysera* och utvärdera utvecklingen inom de berörda områdena, planens tillämpning och dess konsekvenser inklusive betydande miljöpåverkan. Den fördjupade uppföljningen bör ha ett större fokus på utvärdering än den löpande uppföljningen. Efter att havsplanerna tillämpas i planering, tillståndsprövning och i förvaltningen finns en fördröjning tills att eventuella effekter går att se. Vissa effekter går att se direkt, andra går inte att bedöma förrän en lång tid därefter. Det är således mer ändamålsenligt att konsekvenserna följs upp på längre sikt. En fördjupad uppföljning görs således primärt en gång per planeringscykel, inför starten av framtagandet av nya förslag, men kan göras fler gånger om det bedöms nödvändigt och resursmässigt genomförbart.

Den fördjupade uppföljningen bör fokusera på att:

UTKAST

- analysera planens aktualitet utifrån nya eller förändrade anspråk, förutsättningar och användningar
- utvärdera havsplanerings- och deltagandeprocessen
- besvara frågor om hur havsplanen tillämpas och om hur vägledningen fungerar
- bedöma planens konsekvenser och måluppfyllelse
- ta fram kunskap om den betydande miljöpåverkan som planen medför.

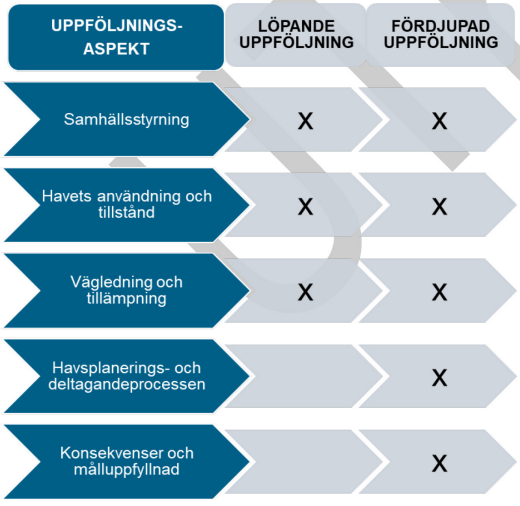
Tillvägagångsättet för den fördjupade uppföljningen behöver utvecklas beroende på det som framkommer under arbetets gång och kunskapsutvecklingen som sker både i Sverige och internationellt. Bedömningen av planernas konsekvenser och måluppfyllelse är exempelvis beroende av hur de tillämpas. I bilaga A Uppföljningsschema visas exempel på underlag som kan användas för uppföljningen. Tillvägagångsättet utvecklas och beskrivs inför varje fördjupad uppföljning.

Havs- och vattenmyndigheten planerar och samordnar uppföljningen. Med hjälp av centrala myndigheter, länsstyrelser och andra aktörer samlar myndigheten in de underlag som redovisas i bilaga A Uppföljningsschema. Samverkansgruppen för uppföljning av havsplaner bidrar till arbetet. Andra berörda aktörer som ingår i referensgruppen för uppföljning av havsplaner bjuds in att lämna kommentarer och vid behov leverera underlag. Se vidare om roller och ansvar i kap 6.

Resultatet från den fördjupade uppföljningen bör sammanställs och tillgängliggöras på Havs- och vattenmyndigheten webbsida.

4.2.3 Översikt över vilka aspekter som bör följas upp när

Diagrammet nedan ger en översikt över vilka aspekter som i huvudsak bör följas upp när. En mer detaljerad redovisning återfinns i Bilaga A Uppföljningsschema.

Figur 6. Översikt över vilka aspekter som i huvudsak bör följas upp löpande respektive fördjupad uppföljning.

UTKAST

5 Delaktighet, berörda aktörer och framtagande av underlag

Havsplaneringsprocessen är enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) utformad för samverkan mellan olika aktörer och möjliggör för berörda att delta på olika sätt. Flera centrala myndigheter och länsstyrelser samverkar särskilt med Havs- och vattenmyndigheten och ger underlag för havsplaneringen, se §§ 5–8 i förordningen. Kommunernas och regionernas planering utgör viktiga underlag, inte minst för att samspelet mellan hav och land och förvaltningen av kustzonen ska fungera bra. För uppföljningsarbetet krävs ett återkommande engagemang som ligger till grund för framtagandet av nya havsplaner så att de kan utformas så ändamålsenligt som möjligt. Samverkan och delaktighet i uppföljningsarbetet kan ge flera samordningsvinster och förväntas bidra till kunskap och underlag värdefulla för kommunal och regional planering samt annan förvaltning. Havs- och vattenmyndigheten föreslår att kontaktpersoner för havsplanering bjuds in till en samverkansgrupp respektive en referensgrupp för att bidra till uppföljningsarbetet.

5.1 Roller och ansvar

5.1.1 Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för uppföljning av havsplaner och samordnar processen för framtagandet av erforderligt underlag och analyser. Myndigheten samordnar även arbetet i samverkansgruppen och referensgruppen.

5.1.2 Samverkansgrupp för uppföljning av havsplaner

Samverkansgruppen bidrar till:

- samordning av uppföljningen
- kvalitetssäkring av uppföljning
- bevakning av kunskapsutveckling inom området
- framtagandet av underlag för uppföljning
- lägesavstämningar av havsplanernas tillämpning
- kommunikation om havsplanering i sina organisationer och uppföljning av relevanta interna processer

Samverkansgruppen föreslås bestå av kontaktpersoner för havsplanering från:

- Samordnande länsstyrelser: Kalmar, Västernorrland, Västra Götaland
- Centrala myndigheter: Boverket, Energimyndigheten, Försvarsmakten, Jordbruksverket, Myndigheten för civilt försvar, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Sjöfartsverket, Statistiska centralbyrån, Svenska kraftnät, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Tillväxtverket, Trafikverket och Transportstyrelsen.
- Sveriges kommuner och regioner
- Representanter från forskning och akademi
- Representanter från kommuner och regioner

UTKAST

Samverkansgruppen föreslås sammanträda cirka två gånger per år eller vid behov. Möten kan vara digitala.

5.1.3 Referensgrupp

Referensgruppen tar del av arbetet med uppföljning. Den bjuds in till att lämna synpunkter och har möjlighet att leverera underlag.

Referensgruppen består av kontaktpersoner för havsplanering från till exempel:

- Intresseorganisationer
- Branschorganisationer
- Regioner och kommuner
- Akademi
- Andra centrala myndigheter

Vid hantering av specifika sakfrågor eller utifrån andra behov kan delar av referensgruppen eller särskilda referensgrupper engageras.

5.2 Framtagande av underlag

För både löpande och fördjupade uppföljningar av havsplanerna behövs framtagande av underlag. Det kan bestå av sammanställning av befintliga underlag eller framtagande av nya underlag. Delar av arbetet föreslås genomföras både sektorsvis och regionalt där olika myndigheter och länsstyrelser kan bidra med olika delar. En löpande, till exempel årlig, redovisning fungerar som underlag till den löpande uppföljningen av havsplaner med fokus på omvärldsbevakning och tillämpningsfrågor. En fördjupad redovisning fungerar som underlag till den fördjupade uppföljningen med större fokus på analys av omvärldsbevakning och tillämpningsfrågor samt på måluppfyllelse och konsekvenser. Se bilaga A Uppföljningsschema för exempel på underlag och genomförande.

Tillvägagångssätt och avgränsning för framtagande av underlag behöver specificeras närmare och vidareutvecklas med stöd av samverkansgruppen inför att arbetet genomförs. Utgångspunkten bör vara att utgå från befintligt underlag i möjligaste mån och att fokusera på det underlag som bedöms vara väsentligt.

5.2.1 Sektorunderlag

Centrala myndigheter föreslås bidra med sektorunderlag. För vissa frågor kan det vara lämpligt att samarbeta eller stämma av myndigheter emellan.

Myndighet	**Samarbete med**	**Sektor**
Boverket		Planering och hushållningsfrågor
Energimyndigheten	Svenska kraftnät	Energi
Försvarsmakten		Försvar - militärt

UTKAST

HaV	Naturvårdsverket/ Länsstyrelsen	Friluftsliv
HaV	Naturvårdsverket	Miljöövervakning och forskning
HaV	Naturvårdsverket	Naturvård
HaV	Jordbruksverket	Yrkesfiske
Jordbruksverket		Vattenbruk
Myndigheten för civilt försvar		Försvar - civilt
Myndigheten för civilt försvar		Risk och säkerhet
Post och telestyrelsen		Elektronisk kommunikation
Riksantikvarieämbetet	Länsstyrelsen/ Sakkunniga museer	Kulturmiljö
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut		Klimat
Sveriges geologiska undersökning		Lagring och utvinning av material
Tillväxtverket		Regional utveckling
Trafikverket	Transportstyrelsen/ Sjöfartsverket/ Trafikanalys	Transporter

Tabell 1. Myndigheter och respektive sektorunderlag

5.2.2 Regionalt underlag

Kustlänsstyrelser föreslås bidra med regionala redovisningar som underlag till den löpande uppföljningen. Det regionala underlaget kan beröra samtliga uppföljningsaspekter. De samordnande länsstyrelserna samordnar arbetet och tar fram ett fördjupat regionalt underlag per havsplanområde inför den fördjupade uppföljningen. I underlaget ingår bland annat kommunala och regionala planer samt regionala utvecklingsstrategier.

Samordnande länsstyrelse	**Planområde**
Kalmar	Östersjön
Västernorrland	Bottniska viken
Västra Götaland	Västerhavet

Tabell 2. Samordnande länsstyrelser och respektive planområde

5.3 Kommunikation

Under arbetets gång med uppföljning sker kommunikation och samverkan mellan samverkansgruppen och den bredare referensgruppen. Sammanställningar från uppföljningsarbetet publiceras och tillgängliggörs för alla som vill ta del av materialet.

UTKAST

5.4 Resurs- och kompetensbehov

Havsplaneringsarbetet där uppföljningsarbetet ingår innebär ett fortlöpande arbete där det finns behov av kontinuerliga resurser i form av personal med bred kompetens och anslag. Arbetet är mer intensivt och resurskrävande i samband med framtagande av planförslag och den fördjupade uppföljningen. Arbetet med uppföljning förväntas avlasta arbetet med framtagande av nya havsplaner i form av att aktuella underlag och bedömningar kommer finnas i högre utsträckning.

Havs- och vattenmyndigheten bedriver ett kontinuerligt havsplaneringsarbete. Personal och anslag behöver finnas tillgänglig över tid. Flera delar av myndigheten berörs, bland annat för framtagande och hantering av underlag, datahantering och kommunikation samt för konsultering i bedömningsfrågor.

Samverkansgruppen föreslås medverka i både framtagande och hantering av relevant underlag såväl som i bedömning av dessa och samverkan. Ett kontinuerligt engagemang med kontaktpersoner för havsplanering bedöms därmed behövas för deltagande i samverkansgruppen och respektive myndighet behöver avsätta adekvata resurser för detta. Kontinuiteten och upplägget med kontaktpersoner förväntas bidra till att bygga upp och tillvarata kompetens över tid.

Referensgruppens resursbehov är mer begränsat och inte lika kontinuerligt.

6 Beröringspunkter med andra processer

Det finns flera processer och arbeten som kan ha viktiga roller för uppföljning av havsplanerna. Samordningsbehov kan uppstå så att dessa processer kan anpassas så att synergier processerna emellan kan utvecklas och tas till vara.

6.1 Kommunal och regional planering

Kommunal planering omfattar hela Sveriges territorium, dvs. både landområden och havsområden (inom territorialhavet). Regional planering finns i några regioner. Planeringen generar kunskapsunderlag och innehåller ställningstaganden för användningen av dessa områden som är viktiga för en hållbar utveckling av kustzonen och för utformningen av de nationella havsplanerna. I uppföljningen av havsplanerna behöver detta underlag samlas in. Uppföljningen behöver också analyser hur kommunal och regional planering tagit sin vägledning i de nationella havsplanerna för att förstå hur tillämpningen fungerar och för att resonera kring konsekvenser som tillämpningen leder till. Kommunernas översiktsplaner ska vara aktuella och kommunfullmäktige ska ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar i en planeringsstrategi i början av varje mandatperiod.

6.2 Sveriges marina strategi inom havsmiljöförvaltning

Havsmiljöförvaltning enligt EU:s Ramdirektiv om en marin strategi (2008/56/EG) görs i olika steg. Varje förvaltningsperiod är sex år. Direktivet omfattar alla marina vatten inom EU, inklusive den ekonomiska zonen (EEZ). I kustzonen överlappar det vattendirektivet.

I förvaltningscykeln ingår att:

- bedöma miljöstatus (inledande bedömning)

UTKAST

- definiera vad god miljöstatus är (HaV:s föreskrifter)
- fastställa miljökvalitetsnormer och indikatorer (HaV:s föreskrifter)
- ta fram program för övervakning av havsmiljön (övervakningsprogram)
- och om det behövs åtgärder för att nå eller upprätthålla god miljöstatus (åtgärdsprogram).

Sveriges inledande bedömning enligt havsmiljöförordningen redovisar det aktuella miljötillståndet samt en ekonomisk och social analys kring nyttjandet av marina vatten och samhällets kostnad om miljötillståndet försämras. Bedömningen utgör ett viktigt underlag som kan påverka vägledningen i framtida havsplaner och för uppföljningen av havsplaner för att kunna resonera om eventuella förändringar som kan härledas till planernas vägledning och om eventuell betydande miljöpåverkan.

Havs- och vattenmyndigheten påbörjade under år 2021 ett projekt i syfte att utveckla en regional ekosystembaserad havsförvaltning. En ekosystembaserad förvaltning ska präglas av en helhetssyn på bevarande och hållbart nyttjande av ekosystemen. Södra Bottenhavet, Stockholms skärgård och 8+fjordar i Bohuslän är pilotområden för projektet och har utvecklat parallella strukturer för hur man praktisk kan arbeta med ekosystembaserad havsförvaltning.

6.3 Vattenförvaltningen

EU:s vattendirektiv (2000/60/EG) är implementerat i svensk lagstiftning genom vattenförvaltningsförordningen och sträcker sig en nautisk mil ut från baslinjen. Vattenförvaltningen ansvarar för förvaltningen av kustzonen vilket framförallt innebär bedömning av ekologisk status, sätta kvalitetsmål och ta fram åtgärdsprogram. De kustnära ekosystemen påverkas av landbaserade aktiviteter men också av påverkansfaktorer i utsjövattnet. Sambanden mellan kust och utsjö är betydande och avvägningar och förvaltningsåtgärder som görs i utsjön bland annat inom ramen för havsplaneringen får därmed konsekvenser för den ekologiska statusen i kustvattnet.

6.4 Arbete med områdesskydd

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med marint områdesskydd på flera olika sätt. Myndigheten har bland annat utvecklat ett ramverk med vägledande principer för marint områdesskydd som syftar till att stötta utvecklingen av ett mer ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av effektivt förvaltade marina skyddade områden i Sverige. Ramverket och metoden konkretiseras i regionala planer, utarbetade av berörda kustlänsstyrelser.[9] Annat arbete inkluderar bland områdesskydd enligt internationella konventioner, marina naturreservat, marina nationalparker och fiskereglering i skyddade områden.[10] Det finns viktiga synergier mellan arbetet med områdesskydd och havsplanering där områdesskyddet utgör ett viktigt underlag samtidigt som havsplaneringen kan bidra med kunskap och vägledning för inrättande av framtida skydd.

6.5 Naturrestaureringsförordningen

Det övergripande målet med EU:s naturrestaureringsförordning är en natur som återhämtar sig, blir tålig för förändringar och rik på biologisk mångfald. Det ska ske genom att återställa ekosystem, livsmiljötyper och livsmiljöer för listade arter. Svenska myndigheter arbetar med att ta fram ett förslag

[9] Ramverk för marint områdesskydd

[10] Marina skyddade område

UTKAST

till en nationell naturrestaureringsplan som ska klargöra vilka åtgärder som behövs och planeras för att nå målen i förordningen. Planen ska också beskriva hur målkonflikter ska hanteras. Regeringen beslutar om hur arbetet ska läggas upp. Underlag och åtgärder som planeras inom restaureringsarbetet är relevanta underlag för havsplaneringen.

6.6 Miljöövervakning

Miljöövervakningens syfte är att beskriva miljötillståndet, att visa om miljökvalitetsmålen uppfylls samt att varna för störningar i miljön. Miljöövervakningen är långsiktig, varför det ofta behövs mätningar över långa tidsperioder för att kunna se om en förändring orsakas av mänsklig påverkan eller är en naturlig variation.

Miljöövervakningsprogrammet för kust och hav ger underlag för beskrivningar av storskalig påverkan, främst med avseende på övergödning, metaller och miljögifter samt biologisk mångfald. På webbplatsen www.sverigesvattenmiljo.se presenteras tillståndsrapporter, trender och annat underlag som relaterar till miljöövervakningen.

6.7 Miljömålsuppföljning

De svenska miljömålen följs upp genom en årlig uppföljning på nationell och regional nivå. Det görs även en fördjupad utvärdering vart fjärde år. I den fördjupade utvärderingen bedöms om beslutade styrmedel och de åtgärder som görs är tillräckliga för att nå den goda miljö som generationsmålet tillsammans med miljö- och etappmålen beskriver. Den innehåller även analyser av synergier och konflikter i miljöarbetet samt bedömningar och prognoser för generationsmålet och miljömålen. Rapporten visar om det finns behov av att ändra på befintliga styrmedel eller införa nya styrmedel och åtgärder.

Miljömålsuppföljningen genererar underlag som är väsentliga att relatera till uppföljningen av havsplanerna, särskild i samband med bedömningen av deras måluppfyllelse.

6.8 Internationella havsplaneringssamarbeten

Det finns många internationella samarbeten och projekt inom havsplanering. Dessa samarbeten genererar en kontinuerlig kunskapsutveckling inom området. Många samarbeten inom EU syftar också till att öka samstämmigheten mellan olika länders havsplaner. För uppföljningsarbetet är det relevant att följa dessa processer som en del av omvärldsbevakningen och specifikt kopplat till metod- och praxisutveckling för uppföljning av havsplaner. Exempel är HELCOM-VASAB Maritime Spatial Planning Working Group, EU-kommissionens expertgrupp med fokus på havsplanering, arbetsgruppen för havsplanering och kustzonsförvaltning (WGMPCZM) inom Internationella havsforskningsrådet (ICES), Unescos Marine Spatial Planning Global Initiative, havsplaneringsforumen North Seas MSP Collaboration Group och MSP Planners' forum in the Baltic Region, Större Nordsjöbassängsinitiativet (GNSBI) samt aktuella havsplaneringsprojekt.

Även makroregionala strategier och dess uppföljningar är relevanta som till exempel EU:s Östersjöstrategi, särskilt den horisontella åtgärden *Fysisk planering*, och Aktionsplanen för miljön i Östersjön.

UTKAST

6.9 Digital utveckling

Det pågår många processer som syftar till en mer digital hantering av information. Exempel är arbete under EU:s Inspire-direktiv med bestämmelser om inrättandet av en infrastruktur för geodata, den nationella geodataplattformen och centrala myndigheters arbete med digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen. Uppföljningsarbetet behöver utvecklas för att hanteras i en mer och mer digital miljö och följa utvecklingen av en digitaliserad havsplanering i övrigt.

UTKAST

7 Referenser

Arndt, P., Matczak, M., Zaucha, J., Gee, K. (eds) (2023). *MSP in a sea of change – aim for better and connected plans*. eMSP NSBR http://www.emspproject.eu/results/

Boverkets PBL Kunskapsbank: *Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning* https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/

Carneiro, G, (2013): *Evaluation of marine spatial planning*, Marine Policy, 37, issue C, p. 214-229. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X12000917

Cormier, R., Kannen, A., Elliott, M., Hall, P. (2015): *Marine Spatial Planning Quality Management System.* ICES Cooperative research report No. 327 https://www.researchgate.net/publication/282323520_Marine_Spatial_Planning_Quality_Management_System

HELCOM/VASAB (2022): *Voluntary guidance for assessment of cross-border coherence in Maritime Spatial Planning*. Version submitted to HELCOM-VASAB MSP WG 23-2021. https://vasab.org/wp-content/uploads/2022/02/Voluntary-guidance-for-assessment-of-cross-border-coherence-in-MSP-.pdf

EU-kommissionen (2018): *Maritime Spatial Planning for Blue Growth. Final Technical Study.* Annex III.2: *Handbook on MSP Indicators Development.* European MSP Platform. https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/news/msp-blue-growth-study-published

Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32000L0060

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi) Text av betydelse för EES https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32008L0056

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0089

Havs- och vattenmyndigheten (2025). Konsekvensbeskrivning av förslag till ändrade havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. https://www.havochvatten.se/download/18.793b6b871952474b835cb813/1741166454050/2025-01-20%20Konsekvensbeskrivning%20av%20f%C3%B6rslag%20till%20%C3%A4ndrade%20havsplaner%20r%C3%A4tt%20bokm%C3%A4rken-JJ.pdf

Havs- och vattenmyndigheten (2020). Redovisning av uppdrag att vidareutveckla den maritima strategins indikatorer och redovisa en uppföljning av den maritima strategin (I2019/02252/TM, I2019/00648/TM). https://www.havochvatten.se/om-oss-kontakt-och-karriar/om-havs--och-vattenmyndigheten/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/2020/vidareutveckla-den-maritima-strategins-indikatorer-och-redovisa-en-uppfoljning-av-den-maritima-strategin-2019.html

UTKAST

Naturvårdsverkets vägledning: Strategisk miljöbedömning – miljöbedömning för planer och program. https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/miljobedomningar/strategisk-miljobedomning/

SFS 1998:808. Miljöbalk

SFS 2004:660. Vattenförvaltningsförordningen

SFS 2015:400. Havsplaneringsförordningen

Schultz-Zehden, A. (2022) *Implementation and M&E Mechanisms for MSPs in the Baltic Sea Region*. Capacity4MSP https://vasab.org/wp-content/uploads/2022/01/04-Report-on-Implementation-20.01.2022.pdf

UNESCO-IOC/European Commission (2021): MSPglobal International Guide on Marine/Maritime Spatial Planning. Paris, UNESCO. (IOC Manuals and Guides no 89). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379196

van den Burg, S.W.K., Skirtun, M, van der Valk, O., Rossi Cervi, W., Selnes, T., Neumann, T., Steinmann, J., Arora, G., Roebeling,P. (2023): *Monitoring and evaluation of maritime spatial planning – A review of accumulated practices and guidance for future action*. Marine Policy 150. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X23000568?via%3Dihub

Varjopuro R., Konik M. Cehak M. Matczak M., Zaucha J., Rybka K.,Urtāne I., Kedo K., Vološina M. (2019): *Monitoring and Evaluation of Maritime Spatial Planning. Cases of Latvia and Poland as examples.* Pan Baltic Scope.

UTKAST

Bilaga A: Uppföljningsschema

Tabell 3. Översiktligt uppföljningsschema med exempel på underlag

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
Samhälls-styrning	Nya eller förändrade mål, strategier, planer och andra styrdokument (regionalt, nationellt och internationellt)	Översikt		HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.	Analys: Samstämmighet med havsplaner, samt målkonflikter, behov av aktualisering	Löpande/årliga översikter. Sektorsvis och regionalt underlag framtagna av centrala myndigheter och länsstyrelsen.	HaV med stöd av centrala myndigheter (sektorunderlag) och länsstyrelsen (regionalt underlag).
	Ny eller förändrad lagstiftning (nationell, internationell)	Översikt		HaV med stöd av centrala myndigheter.	Analys: Samstämmighet med havsplaner, behov av aktualisering	Löpande/årliga översikter.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.
	Grannländernas havsplanering inklusive tillämpning och uppföljning av havsplaner	Översikt inkl. geografisk information	Havsplaner, förslag till havsplaner. Country fiche Helcom-VASAB MSP WG.	HaV med stöd av grannländer	Analys: Samstämmighet med Sveriges havsplaner, behov av aktualisering	Löpande/årliga översikter. Grannländers havsplaner.	HaV med stöd av centrala myndigheter, länsstyrelsen och grannländer.

UTKAST

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
Havets användning och tillstånd	Pågående och beslutade kommande användningar inkl. naturvård (områdesskydd mm).	Översikt inkl. statistik och geografisk information	Officiell statistik, rapportering datainsamlings-förordning, miljöbalks-ärenden (tillstånds-ärenden), mm	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.	Analys: Användningar i förhållande till havsplanerna och nya/ förändrade anspråk, behov av aktualisering	Löpande/årliga översikter. Sektorsvis och regionalt underlag framtagna av centrala myndigheter och länsstyrelsen. T.ex. uppdaterat underlag om värdefullt fiske, GIS-analys över trafikintensitet. Underlag friluftsliv och kulturmiljö.	HaV med stöd av centrala myndigheter (sektorunderlag) och länsstyrelsen (regionalt underlag). Avstämning med andra aktörer.
	Nya eller förändrade anspråk inkl. riksintresse-anspråk	Översikt inkl. statistik och geografisk information	Beslut om riksintresse-anspråk, miljöbalks-ärenden (tillstånds-ärenden), sektorutveckling	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen. Avstämning med bransch- och intresseorganisationer.	Analys av anspråken i förhållande till havsplanerna och pågående/ beslutade kommande användningar, behov av aktualisering	Löpande/årliga översikter. Sektorsvis och regionalt underlag framtagna av centrala myndigheter och länsstyrelsen. T.ex. uppdaterat underlag om värdefullt fiske, GIS-analys över trafikintensitet. Underlag friluftsliv och kulturmiljö.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen. Avstämning med andra intressenter.

UTKAST

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
	Miljöstatus och miljöpåverkan. Klimataspekter.	Ej löpande	Ej löpande	Ej löpande	Översikt inkl. statistik och geografisk information. Analys: Behov av revidering utifrån miljötillstånd, miljöpåverkan och klimataspekter.	Marin strategi inklusive inledande bedömning. Symphony.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen. Avstämning med andra intressenter.
Havsplanerna som vägledning samt deras tillämpning	Planläggning (kommunal, regional)	Översikt inkl. statistik, geografisk information	Översiktsplaner, regionplaner	HaV med stöd av Boverket och länsstyrelsen	Analys: Kommunal/regional planering i förhållande till havsplaner inklusive identifiering av behov av utvecklad vägledning.	Regionalt underlag framtaget av länsstyrelsen.	HaV med stöd av Boverket och länsstyrelsen (regionalt underlag).
	Prövning av anspråk	Översikt inkl. statistik	Beslut i tillståndsärenden (regering, domstol eller länsstyrelser)	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.	Analys: Havsplanernas tillämpning i tillståndsprövningen och behov av utvecklad vägledning.	Löpande/årliga översikter.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.

UTKAST

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
	Vägledning och underlag i förvaltning	Översikt	Redovisning av centrala myndigheter och länsstyrelser.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.	Analys: Havsplanens tillämpning i förvaltningen och identifiering av behov av utvecklad vägledning. T.ex. hur vägledningen om särskild hänsyn till höga naturvärden hanterats eller använts som underlag.	Löpande/årliga översikter.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.
	Ändamålsenlig-het, användbar-het och tillgänglighet	Översikt	Observationen utifrån förvaltningsplan för informationsmängden Havsplaner	HaV med stöd av referensgrupp	Analys: Havsplanens ändamåls-enlighet, användbarhet och tillgänglighet.	Enkät/WS med aktörer/intressenter. Övriga analyser i fördjupad uppföljning.	HaV med stöd av samverkansgrupp
Havsplanerings- och deltagandeprocess	Utförande och ändamålsenligheten i havsplanerings, uppföljnings- och deltagandeprocesserna	Ej löpande	Ej löpande	Ej löpande	Analys och utvärdering av processen.	Utvärderingsrapport. Deltagande aktörer i havsplaneringsprocessen bidrar med erfarenheter och synpunkter genom t.ex. intervjuer och enkäter.	HaV som kan anlita extern kompetens. Flera aktörer bidrar.

UTKAST

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
Konsekvenser av havsplanernas tillämpning och måluppfyllelse	Betydande miljöpåverkan	Ej löpande	Ej löpande	Ej löpande	Analys: Betydande miljöpåverkan av havsplanens vägledning. Analysen bör utgå från hur havsplanens vägledning påverkat hur användningen av havsområdena har ändrats, vilken miljöpåverkan som ändringarna har medfört inklusive hur olika miljöeffekter samverkar (kumulativt) och om miljöpåverkan är betydande.	Statusbedömningar inom havsmiljödirektivet, Helcom och OSPAR. Symphony. Tillstånd för verksamheter; data från kontrollprogram. Årliga översikter om användning och övriga analyser i fördjupad uppföljning.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen
	Ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser	Ej löpande	Ej löpande	Ej löpande	Analys: Utvärdering och resonemang kring vilka miljömässiga, ekonomiska och sociala konsekvenser som kan härledas till tillämpningen av havsplanerna.	Officiell statistik. Övriga analyser i fördjupad uppföljning om planernas tillämpning och förändrat nyttjande och tillstånd av havet inklusive bedömning av betydande miljöpåverkan.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen

UTKAST

	Aspekt	Redovisning vid löpande uppföljning	Underlag vid löpande uppföljning	Utförare vid löpande uppföljning	Redovisning vid fördjupad uppföljning	Underlag vid fördjupad uppföljning	Utförare vid fördjupad uppföljning
	Bidrag till måluppfyllelse	Ej löpande	Ej löpande	Ej löpande	Analys: Havsplanens bidrag till samhällsmål och planeringsmål utifrån dess tillämpning.	Rapportering av globala mål. Miljömålsuppföljningen. Övriga analyser i fördjupad uppföljning.	HaV med stöd av centrala myndigheter och länsstyrelsen.

UTKAST

UTKAST